

WYCENA AKTYWÓW NIEMATERIALNYCH DO CELÓW PRAWNYCH

Paweł Kossecki

WYCENA AKTYWÓW NIEMATERIALNYCH DO CELÓW PRAWNYCH

Paweł Kossecki

Stan prawny na 1 października 2024 r.

Recenzenci

Prof. dr hab. Konrad Raczkowski

Dr Rafał Sarbiński

Wydawczyni

Monika Pawłowska

Redaktorka prowadząca

Paulina Ambroży

Opracowanie redakcyjne

JustLuk

Projekt okładek serii

Wojtek Janikowski

Ta książka jest wspólnym dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy, byś przestrzegał przysługujących im praw. Książkę możesz udostępnić osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie publikuj jej w internecie. Jeśli cytujesz fragmenty, nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. A jeśli musisz skopiować część, rób to jedynie na użytek osobisty.

Szanujemy prawo i własność

Więcej na www.legalnakultura.pl

Polska Izba Książki

© Copyright by Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2025

ISBN 978-83-8390-123-7

Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o

Dział Praw Autorskich

01-208 Warszawa, ul. Przyokopowa 33

tel. +48 728 313 462

e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

księgarnia internetowa www.profinfo.pl

SPIIS TREŚCI

Wykaz skrótów	9
Wykaz symboli	13
Rozdział 1	
Uwagi wstępne	17
Rozdział 2	
Wartości niematerialne i prawne, własność intelektualna i jej ochrona	23
Rozdział 3	
Metody wyceny aktywów niematerialnych przedsiębiorstw	39
3.1. Wartość aktywów i jej określanie	39
3.2. Metody kosztowe	42
3.3. Metody dochodowe	44
3.4. Stopa dyskontowa	48
3.5. Współczynnik podziału zysku	57
3.6. Metody porównania rynkowego	60
3.7. Metoda opcji rzeczywistych	63
Rozdział 4	
Transakcje pomiędzy podmiotami powiązanymi	70
4.1. Przesłanki zaistnienia powiązania	70
4.2. Metody ustalania cen transferowych	72
4.3. Metody kalkulacji ceny transferowej	73
4.3.1. Metoda porównywalnej ceny niekontrolowanej	73

4.3.2. Metoda ceny odprzedaży	73
4.3.3. Metoda koszt plus (rozsądnej marży)	74
4.3.4. Metoda marży transakcyjnej	74
4.3.5. Inne metody	75
4.4. Wytyczne OECD	76

Rozdział 5

Wycena bazy klientów – metoda CLV	79
--	-----------

Rozdział 6

Wycena marki i praw do znaku towarowego	86
6.1. Uwagi ogólne	86
6.2. Kapitał intelektualny	88
6.3. Metody wyceny	89
6.4. Metodologia Interbrand	94
6.5. Metodologia BEVA	98

Rozdział 7

Wycena domen internetowych	103
---	------------

Rozdział 8

Organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi

(OZZ)	109
8.1. Działalność OZZ – cele i uwarunkowania prawne	109
8.2. Uwarunkowania określania stawek OZZ	119
8.2.1. Uwagi ogólne	119
8.2.2. Uzasadniony interes społeczny	138
8.2.3. Pojęcie ogólnego obciążenia	140
8.3. Metody określania stawek OZZ	142
8.4. Metody dochodowe określania stawek OZZ	146
8.5. Określanie stawek OZZ – metoda porównania rynkowego	153
8.6. Korygowanie stawek OZZ związane z faktycznym wykorzystaniem repertuaru – studium przypadku	155

Rozdział 9**Analiza taksonomiczna rynku telekomunikacji w krajach Unii**

Europejskiej	165
9.1. Uwagi ogólne	165
9.2. Przygotowanie danych	167
9.3. Metoda <i>K</i> -średnich	170
9.4. Identyfikacja rynków porównywalnych w zakresie telekomunikacji w Unii Europejskiej	171

Rozdział 10**Wycena autorskich praw majątkowych** 183

10.1. Ochrona autorskich praw majątkowych i kryteria określania odszkodowania za ich naruszenie	183
10.1.1. Uwagi ogólne	183
10.1.2. Odszkodowanie ustawowe	186
10.1.3. Rzeczywiste szkody i zysk naruszonego	187
10.1.4. Metody liczenia odszkodowań	188
10.1.5. Plagiaty naukowe	191
10.1.6. Branża filmowa	193
10.1.7. Publikacje książkowe	195
10.2. Uwarunkowania podatkowe określania wartości praw autorskich. Pięćdziesięcioprocentowe koszty uzyskania przychodu	196
10.3. Wycena autorskich praw majątkowych w branży muzycznej	202
10.3.1. Uwagi ogólne	202
10.3.2. Wycena praw autorskich metodą dochodową bazującą na przychodach uzyskiwanych za pośrednictwem OZZ	202
10.3.3. Wycena autorskich praw majątkowych metodą dochodową bazującą na przychodach uzyskiwanych za pośrednictwem OZZ – schemat wyceny	205
10.3.4. Wycena autorskich praw majątkowych metodą dochodową bazującą na przychodach uzyskiwanych za pośrednictwem OZZ i streamingu	207
10.3.5. Podejście dochodowe – wydanie płyty z muzyką, dochód wydawcy	210

10.3.6. Podejście dochodowe – wydanie nośnika z muzyką – utwory reprezentowane przez OZZ	211
10.4. Metoda kosztowa wyceny autorskich praw majątkowych. Wycena kosztów programu lokalnego dla operatora kablowego	212
10.4.1. Uwagi ogólne	212
10.4.2. Określanie relacji pomiędzy wpływami z tytułu reemisji i nadania	214
10.4.3. Analiza ekonomiczna wpływów z tytułu reemisji ...	214
10.5. Wycena autorskich praw majątkowych do oprogramowania, piractwo	215

Rozdział 11

Wycena aktywów technologicznych, wyników prac B+R,

patentów i know-how	222
11.1. Uwagi ogólne	222
11.2. Mapowanie własności i wartości dodanej	225
11.3. Metody wyceny	228
11.4. Przykładowy schemat wyceny dokumentacji technologicznej	235

Rozdział 12

Określanie wartości do celów podatkowych – rozliczanie ulg

podatkowych: IP Box i B+R	239
12.1. Uwagi ogólne	239
12.2. Ulga B+R	241
12.3. IP Box	246

Bibliografia	257
---------------------------	-----

WYKAZ SKRÓTÓW

Akty prawne

- dyrektywa 2004/48/WE – dyrektywa 2004/48/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z 29.04.2004 r. w sprawie egzekwowania praw własności intelektualnej (Dz.Urz. UE L 157, s. 45)
- dyrektywa 2014/26/UE – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2014/26/UE z 26.02.2014 r. w sprawie zbiorowego zarządzania prawami autorskimi i prawami pokrewnymi oraz udzielania licencji wieloterytorialnych dotyczących praw do utworów muzycznych do korzystania online na rynku wewnętrznym (Dz.Urz. UE L 84, s. 72)
- dyrektywa nadawczo-reemisyjna 2019/789 – dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2019/789 z 17.04.2019 r. ustanawiająca przepisy dotyczące wykonywania praw autorskich i praw pokrewnych mające zastosowanie do niektórych transmisji online prowadzonych przez organizacje radiowe i telewizyjne oraz do reemisji programów telewizyjnych i radiowych oraz zmieniająca dyrektywę Rady 93/83/EWG (Dz.Urz. UE L 130, s. 82)
- dyrektywa satelitarno-kablowa 93/83/EWG – dyrektywa Rady nr 93/83/EWG z 27.09.1993 r. w sprawie koordynacji niektórych zasad dotyczących prawa autorskiego oraz praw pokrewnych stosowanych w odniesieniu do przekazu satelitarnego oraz retransmisji drogą kablową (Dz.Urz. UE L 248, s. 15, ze zm.)
- konwencja berneńska k.p.c. – Konwencja berneńska o ochronie dzieł literackich i artystycznych z 9.09.1886 r. (Dz.U. z 1990 r. Nr 82, poz. 474)
- ustawa z 17.11.1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. z 2023 r. poz. 1550 ze zm.)

MSR 38	– Międzynarodowy Standard Rachunkowości MSR 38 <i>Wartości niematerialne</i> (Dz.Urz. UE L 320 z 2008 r., s. 252)
o.p.	– ustawa z 29.08.1997 r. – Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2023 r. poz. 2383 ze zm.)
p.s.w.n.	– ustawa z 20.07.2018 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz.U. z 2023 r. poz. 742 ze zm.)
p.w.p.	– ustawa z 30.06.2000 r. – Prawo własności przemysłowej (Dz.U. z 2023 r. poz. 1170)
r.c.t.	– rozporządzenie Ministra Finansów z 21.12.2018 r. w sprawie cen transferowych w zakresie podatku dochodowego od osób prawnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 2491)
TFUE	– Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (wersja skonsolidowana Dz.Urz. UE C 202 z 2015 r., s. 47)
u.p.a.p.p.	– ustawa z 4.02.1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz.U. z 2022 r. poz. 2509 ze zm.)
u.p.d.o.f.	– ustawa z 26.07.1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych (Dz.U. z 2024 r. poz. 226 ze zm.)
u.p.d.o.p.	– ustawa z 15.02.1992 r. o podatku dochodowym od osób prawnych (Dz.U. z 2023 r. poz. 2805 ze zm.)
u.r.	– ustawa z 29.09.1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2023 r. poz. 120 ze zm.)
U.S. Code	– Kodeks Stanów Zjednoczonych (United States Code), https://www.law.cornell.edu/uscode/text
u.z.z.	– ustawa z 15.06.2018 r. o zbiorowym zarządzaniu prawami autorskimi i prawami pokrewnymi (Dz.U. z 2023 r. poz. 2207 ze zm.)

Inne

CAPM	– <i>Capital Asset Pricing Model</i>
OSAŁ	– Orzecznictwo Sądu Apelacyjnego w Łodzi
OSNC	– Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna
OTK-A	– Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego. Seria A
OZZ	– organizacja zbiorowego zarządzania prawami autorskimi
SA	– sąd apelacyjny
SN	– Sąd Najwyższy

TK	– Trybunał Konstytucyjny
TS	– Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej
WACC	– średni ważony koszt kapitału
WNiP	– wartości niematerialne i prawne
WSA	– wojewódzki sąd administracyjny

WYKAZ SYMBOLI

$ACPU_t$	– średni koszt związany z klientem w czasie t
$ARPU_t$	– średni przychód związany z danym klientem w czasie t
B	– przewidywane wydatki związane z marką
C	– procentowy wskaźnik utraty klientów
$CAPEX$	– nakłady inwestycyjne
CL	– czas życia danego klienta (<i>Customer Lifetime</i>)
CLV	– wartość życiowa klienta
C_t	– prognozowane w czasie koszty związane z własnością intelektualną
D	– wartość kapitałów obcych
$DEPR$	– amortyzacja
d_{il}	– odległość między obiektami i oraz l ,
E	– wartość kapitałów własnych
F	– dodatkowe przepływy pieniężne związane z marką
I	– cena realizacji opcji
k	– współczynnik podziału marży pomiędzy licencjodawcę (OZZ) i licencjobiorcę
k_k	– wskaźnik korygujący
k_{ki}	– wskaźnik korygujący dla pakietu i
M	– wartość mnożnika
m	– udział licencjodawcy w pożytkach z tytułu hipotetycznych opłat licencyjnych
m_{EBIT}	– marżowość dla danej branży na poziomie EBIT
N	– dystrybuanta standardowego rozkładu normalnego
NC	– liczba klientów
$NCLP$	– liczba klientów, którzy zrezygnowali z zakupów
$NCPP$	– liczba klientów dokonujących zakupów w poprzednim okresie
$NCRP$	– liczba klientów powtarzających zakup w danym okresie

N_m	– średnia liczba dni w miesiącu
$NOPLAT$	– prognozowana wartość zysku operacyjnego netto uzyskanego w procesie komercyjnego wykorzystania wycenianych praw do technologii
P	– średnia cena usługi/produktu związanego z korzystaniem z praw autorskich reprezentowanych przez OZZ
P_c	– wartość opcji rzeczywistej kupna
P_p	– wartość opcji rzeczywistej sprzedaży
P_r	– średnia cena pokojonocy zależna od kategorii obiektu
P_t	– prognozowane w czasie przychody związane z własnością intelektualną
P_{tc}	– dochód związany z danym klientem w czasie t
p	– zysk ze sprzedaży licencjonowanego produktu
R	– procentowy wskaźnik utrzymywania klientów
R_o	– średnie obłożenie pokoi hotelowych w danej kategorii
r	– stopa dyskontowa
r_D	– koszt kapitału obcego
r_E	– koszt kapitału własnego
$r_{E(CAPM)}$	– koszt kapitału własnego wyznaczany metodą <i>CAPM</i>
r_M	– stopa zwrotu z portfela rynkowego
r_{RF}	– oczekiwana stopa zwrotu dla aktywów wolnych od ryzyka
r_{RP}	– premia za ryzyko
S	– wielkość sprzedaży licencjonowanego produktu
SAC	– koszt pozyskania klienta
SRC_t	– koszt utrzymania klienta
s_j	– odchylenie standardowe zmiennej X_j
T	– wysokość efektywnej stopy podatkowej
TV	– wartość rezydualna
t_e	– czas do wygaśnięcia opcji
t_M	– średni czas współpracy z klientem
U	– udział procentowy w danym kanale repertuaru chronionego przez daną OZZ
u_i	– udział przychodów dla pakietu i w całkowitych przychodach
V_B	– wartość marki
V_{IP}	– wartość wycenianej własności intelektualnej
V_P	– wartość bieżąca przepływów pieniężnych generowanych przez aktywo

V_w	– wartość praw własności intelektualnej obliczana metodą wskaźnikową
W	– parametr ekonomiczny
w	– waga zależna od oglądalności danego kanału
w_{TV}	– część przychodów z wynajmu pokoi hotelowych związana z korzystaniem z odbiorników radiowych lub telewizyjnych
X_m	– miesięczna opłata należna OZZ za korzystanie z praw autorskich
X_{pr}	– miesięczna opłata od jednego pokoju należna OZZ za korzystanie z praw autorskich
X_t	– opłata licencyjna w okresie t
$X_{\%}$	– stawka procentowa dla określonego operatora
$\bar{x}_j$	– średnia arytmetyczna zmiennej X_j
x_s	– referencyjna stawka procentowa wynikająca z porównania międzynarodowego
z_{ij}	– standaryzowana wartość zmiennej X_j dla i -tego obiektu
β	– współczynnik beta – miara ryzyka inwestycji w akcje konkretnego przedsiębiorstwa
b_u	– współczynnik beta bez dźwigni
b_L	– współczynnik beta z dźwignią
ΔWC	– inkrementalny koszt kapitału obrotowego
s	– współczynnik zmienności wartości przepływów generowanych przez aktywo

Rozdział 1

UWAGI WSTĘPNE

W nowoczesnej gospodarce aktywa niematerialne coraz częściej stanowią najistotniejszy nośnik wartości przedsiębiorstw.

Szacuje się, iż wartość aktywów niematerialnych, takich jak marki, wzrosła w ostatnich latach i może stanowić nawet 90% całkowitej wartości rynkowej przedsiębiorstw wchodzących w skład indeksu S&P 500¹.

Jednocześnie ostatnie dekady przyniosły nasilenie egzekwowania praw związanych z własnością intelektualną. W sądach następuje gwałtowny wzrost liczby spraw związanych z odszkodowaniami dla podmiotów praw autorskich. Powstały wydziały specjalizujące się w sprawach własności intelektualnej.

Rozwój technologii powoduje ułatwienie dostępu do treści, ale jednocześnie zwiększa liczbę naruszeń praw związanych z własnością intelektualną².

W przypadku wyceny dokonywanej do celów prawnych istotne jest wyważenie interesów poszczególnych stron, uwzględniające interesy

¹ S. Hornsby, *2024 and the trillion dollars of brand value hiding in plain sights*, 2.01.2024, <https://www.fastcompany.com/91018252/2024-and-the-trillion-dollars-of-brand-value-hiding-in-plain-sight> (dostęp: 8.08.2024 r.).

² Ł. Maryniak, *Ustalenie kwoty stosownego wynagrodzenia za naruszenie autorskich praw majątkowych*, Warszawa 2020, s. 12.

twórców i producentów oraz użytkowników i społeczeństwa, zapewniając powszechną dostępność dóbr kultury, sztuki i nauki.

Określenie wartości do celów podatkowych może spowodować, że poszkodowanym nie będzie twórca, ale społeczeństwo – ze względu na zmniejszenie wpływów podatkowych do budżetu państwa.

Coraz istotniejszą rolę na rynku praw autorskich odgrywają agregatorzy treści, jak np. serwisy streamingowe, które dążą do maksymalizacji swoich zysków – niekiedy ze szkodą zarówno dla twórców, jak i dla użytkowników.

Aktywa niematerialne są jednym z najważniejszych czynników wzrostu gospodarczego w krajach OECD³. Jednocześnie są trudne do wyceny, a w wielu przypadkach dochodzi do nadużywania pozycji monopolistycznej związanej z posiadaniem praw autorskich.

Nowoczesne sektory gospodarki są w coraz większym stopniu oparte na wartości wynikającej z posiadania aktywów niematerialnych.

Podmiot autorskich praw majątkowych w wielu wypadkach posiada prawny i naturalny monopol, który zapewnia mu stosowne wynagrodzenie, oraz prawo dotyczące zezwalania na jego wykorzystanie. Monopol ten jednak może hamować rozwój nauki i cywilizacji.

Europejski Trybunał Sprawiedliwości rozpoznawał wiele spraw związanych z nadużywaniem pozycji monopolistycznej przez organizacje zbiorowego zarządzania prawami autorskimi (OZZ).

Utwory chronione prawem autorskim, w szczególności utwory audiowizualne i muzyczne, są podatne na piractwo i nieautoryzowany dostęp bez ponoszenia stosownych opłat na rzecz uprawnionych pod-

³ L. Demmou, I. Stefanescu, A. Arquíé, *Productivity growth and finance: the role of intangible assets, a sector level analysis*, <https://www.oecd-ilibrary.org/deliver/e26cae57-en.pdf?itemId=%2Fcontent%2Fpaper%2Fe26cae57-en&mimeType=pdf> (dostęp: 9.09.2024 r.).

miotów⁴. W nowoczesnej gospodarce powstają zaś nowoczesne monopole w zakresie agregacji treści, które dążą do ponoszenia coraz mniejszych opłat na rzecz twórców.

Również wzrost regulacji, np. w branży farmaceutycznej, powoduje bariery wejścia i tworzenie naturalnych monopolów, choć warto zauważyć, że zapewniają one odpowiednią premię dla podmiotów tworzących nową własność intelektualną.

Jednocześnie rośnie zjawisko tzw. copyright trollingu, polegającego na nadużywaniu przez podmioty, którym przysługują autorskie prawa majątkowe, w celu uzyskania nieadekwatnych korzyści majątkowych w stosunku do wielkości naruszenia, swojej pozycji poprzez wywołanie strachu i poczucia zagrożenia wśród osób, które dokonały drobnych naruszeń prawa autorskiego⁵.

Stosunkowo mało skomplikowane jest dokonywanie wyceny aktywów w tradycyjnych branżach, gdzie można stosować tradycyjne metody, np. metodę zdyskontowanych przepływów pieniężnych (*Discounted Cash Flow*, DCF), czy metody majątkowe lub wskaźnikowe. W przypadku aktywów niematerialnych związanych z nową gospodarką dokonywanie wyceny jest znacznie bardziej skomplikowane ze względu na gwałtowną zmienność, ograniczone informacje historyczne i pojawiające się nowe technologie, które zmieniają obraz rynku⁶.

Wartość przedsiębiorstwa można utożsamiać z wartością jego obecnych aktywów i wartością bieżącą przyszłych możliwości rozwoju. W przypadku szybko rozwijających się firm wartość jest skupiona w aktywach niematerialnych i perspektywach rozwoju⁷.

⁴ P. Kossecki, O. Akin, *Valuation of copyrights to audiovisual works: transparency practices of the copyright management organizations in the European Union*, „Ekonomia i Prawo. Economics and Law” 2021/3, s. 543–571.

⁵ G. Tylec, K. Maćkowska, S. Kwiecień, *Copyright trolling as threat to internet users' legal and economic security: Comments in light of EU and US legislations*, „Computer Law & Security Review” 2022/45.

⁶ P. Kossecki, *Kreowanie i pomiar wartości przedsiębiorstwa w świecie Internetu*, Łódź 2011, s. 24–25.

⁷ P. Kossecki, *Kreowanie...*, s. 25.

Wycena dla celów prawnych, w szczególności procesowych, musi się charakteryzować wysokim poziomem pewności i jednoznaczności. Powinna również uwzględniać podwyższone ryzyko, charakterystyczne dla aktywów niematerialnych.

Sporządzenie dobrej wyceny, wyważającej interesy stron, w wielu przypadkach pozwala uniknąć kosztownych i czasochłonnych sporów sądowych i doprowadzić do ugodowego zakończenia spraw.

Wycena do celów prawnych nie musi dotyczyć wyłącznie sporu sądowego, może również dotyczyć negocjacji prowadzonych pomiędzy podmiotami, jak też celów podatkowych w przypadku przeniesienia własności aktywów lub przedsiębiorstwa, a także rozliczenia ulg podatkowych.

Rzetelna wycena sporządzona do celów podatkowych może pozwolić na uniknięcie sporów z organami podatkowymi.

W przypadku procesów dotyczących naruszenia autorskich praw majątkowych problemem bywa nieumiejętność precyzyjnego określenia przez strony wielkości i rodzaju szkody wynikającej z nieuprawnionego korzystania z tych praw oraz wysokości roszczenia. Należną kwotę odszkodowania z tego tytułu w sposób przybliżony może określić sąd, jednakże to strony powinny przedstawić wiarygodne jej oszacowanie.

W polskim systemie prawnym głównym celem przyznanego odszkodowania pieniężnego jest kompensacja – czyli wyrównanie krzywdy poniesionej przez poszkodowanego. Taka perspektywa wymaga odpowiedniego wyważenia interesów stron przy określaniu jego wysokości.

W przyszłości coraz częściej będą pojawiać się nowe, szybko rozwijające się technologie, które specjalistom w zakresie wyceny będą stwarzać kłopoty, przede wszystkim ze względu na gwałtowny i trudno przewidywalny rozwój utrudniający stosowanie tradycyjnych metod wyceny.

Typowymi przykładami aktywów niematerialnych są patenty, prawa autorskie, znaki towarowe i *know-how*.

Termin „niematerialne” nie ma jednej, powszechnie akceptowanej definicji⁸, uchwycenie właściwej definicji należy do domeny nauk o rachunkowości. Książka jest publikacją z pogranicza prawa i finansów przedsiębiorstwa. Rozważania definicyjne zostały ograniczone do analizy standardów rachunkowości. Celem książki jest opisanie metodologii i analiza praktycznych przypadków. W zakresie definicji wykorzystano te wynikające z ustawy o rachunkowości i Międzynarodowego Standardu Rachunkowości 38 (MSR 38). Podobnie nie ma jednej, powszechnie akceptowalnej listy tego, co możemy zaliczyć do aktywów niematerialnych⁹.

Celem książki jest w szczególności odpowiedź na pytanie, jak wyceniać aktywa niematerialne do szeroko pojętych celów prawnych. Ma ona przede wszystkim charakter metodologiczny. Autor stara się wyjaśnić, w jaki sposób formalnie ocenić wartość aktywów niematerialnych.

Książka bazuje przede wszystkim na praktycznym doświadczeniu autora, powoływanego w wielu sprawach w charakterze biegłego *ad hoc* w zakresie wyceny własności intelektualnej, w szczególności w sprawach dotyczących wynagrodzeń organizacji zbiorowego zarządzania prawami autorskimi, zleceń komercyjnych realizowanych dla dużych grup kapitałowych, start-upów, a także jako doradcy podatkowego specjalizującego się w tematyce rozliczania ulgi B+R, IP Box i cen transferowych.

Starano się przybliżyć Czytelnikowi podstawowe metody wyceny, mające zastosowanie do określania wartości aktywów niematerialnych do celów prawnych, oraz ich praktyczne zastosowania.

Omówiono specyfikę związaną z wyceną aktywów niematerialnych, najpopularniejsze metody wyceny oraz ich wady i zalety.

⁸ R.G. Eccles, M.P. Krzus, *One Report: Integrated Reporting for a Sustainable Strategy*, New Jersey 2010; H. Hussinki, T. King, J. Dumay, E. Steinhöfel, *Accounting for intangibles: a critical review*, „Journal of Accounting Literature” 2024.

⁹ H. Hussinki, T. King, J. Dumay, E. Steinhöfel, *Accounting...*

W kolejnych rozdziałach przedstawiono praktyczne zastosowania metod wyceny do celów prawnych bazujące na doświadczeniach autora.

Szeroko zaprezentowana została problematyka wyceny autorskich praw majątkowych, w szczególności stawek OZZ. Podjęto też taką tematykę jak wycena patentów, marki, znaków towarowych, baz danych klientów, autorskich praw majątkowych do oprogramowania oraz aktywów technologicznych, jak patenty i *know-how*.

Omówiono także aspekty podatkowe wyceny aktywów niematerialnych, w szczególności w zakresie rozliczania ulg podatkowych, jak ulga B+R i IP Box.

Ze względu na specyfikę książki nie poddano analizie nowych rodzajów aktywów niematerialnych związanych z rozwojem kryptowalut i *blockchain*. Tematyka jest zbyt świeża i brak jest ugruntowanych standardów oraz orzecznictwa sądowego w tym zakresie.

Skoncentrowano się na klasycznych metodach wyceny. Metody nietypowe będą miały ograniczone zastosowanie do celów prawnych; są mniej odporne na manipulacje; wynik często jest niepewny i niejednoznaczny.

Z tego powodu ograniczono opis np. metody opcji rzeczywistych. Ograniczone zastosowanie będzie miała też analiza scenariuszy finansowych (*Scenario Analysis*). Sędzia wydający wyrok na podstawie opinii powinien otrzymać jednoznaczny wynik umożliwiający wydanie tego rozstrzygnięcia.

Autor ma nadzieję, że jego książka będzie cenną pomocą dla profesjonalistów i naukowców zajmujących się problematyką wyceny aktywów niematerialnych. Może również stanowić lekturę uzupełniającą dla studentów finansów, bankowości, zarządzania i kierunków związanych z mediami oraz nowymi technologiami, sztuką i prawem, ułatwiając im zrozumienie czynników wpływających na wartość autorskich praw majątkowych.

Rozdział 2

WARTOŚCI NIEMATERIALNE I PRAWNE, WŁASNOŚĆ INTELEKTUALNA I JEJ OCHRONA

Wartości niematerialne odgrywały istotną rolę w rozwoju cywilizacji europejskiej. Początki prawa patentowego można łączyć z uchwaleniem w 1474 r. ustawy weneckiej, według której twórca uzyskiwał dziesięcioletnią ochronę na nowy i twórczy pomysł dotyczący urządzenia, które nie było dotychczas wykonywane. Równolegle w Anglii w XV i XVI w. przyznano pierwsze przywileje królewskie dające monopol na produkcję określonego rodzaju szkła.

Patenty przyznawali władcy również w innych krajach i dawały one właścicielom ograniczony w czasie monopol.

W średniowieczu, w związku z wynalazkiem druku przez J. Gutenberga, w 1455 lub 1456 r. drukarze zaczęli domagać się przywilejów podobnych do tych dla wynalazców. Uzyskiwali od monarchów przywileje drukarskie zapewniające wyłączność¹.

Początki prawa autorskiego można wskazać na XVIII w. i przedstawiony Izbie Gmin 11.01.1709 r. przez Edwarda Wortleya i uchwalony przez parlament Akt o poparciu wiedzy, przez przyznanie autorom i nabywcom kopii wydrukowanych książek praw do takich kopii,

¹ L. Górnicki, *Rozwój idei praw autorskich: od starożytności do II wojny światowej*, Wrocław 2013, s. 93.

na wskazany niżej okres (An Act for the Encouragement of Learning, by Vesting the Copies of Printed Books in the Authors or Purchasers of such Copies, during the Times therein mentioned, 8 Anne, cap. 19)².

W drugiej połowie XIX w. zaczęto harmonizować ochronę własności intelektualnej na poziomie międzynarodowym, czego owocem było podpisanie Konwencji paryskiej o ochronie własności przemysłowej z 20.03.1883 r.³ oraz Konwencji berneńskiej o ochronie dzieł literackich i artystycznych z 9.09.1886 r.

Wraz z upływem czasu zmiany, które obserwujemy w gospodarce, stają się coraz bardziej dynamiczne i tworzą w XXI w. zarówno nowe szanse, jak i zagrożenia. Jednym z zagrożeń dla harmonijnego rozwoju jest obserwowany w ostatnim okresie w światowej gospodarce trend przyspieszającego rozwoju technologicznego, co objawia się w coraz szybszym upowszechnianiu się jego zdobyczy. Procesy gospodarcze podlegają daleko idącej cyfryzacji.

Własność intelektualna jest jedną z form wartości niematerialnych i prawnych, które mogą stanowić bardzo ważny (a nierzadko podstawowy) element aktywów przedsiębiorstwa, wpływający istotnie na jego wycenę.

Aktywa niematerialne stanowią coraz większą część aktywów nowoczesnych firm, jednocześnie niewiele z nich pojawia się w bilansach⁴. Poza tym rozpoznawanie i pomiar wartości aktywów niematerialnych są skomplikowane i mogą budzić kontrowersje⁵.

² L. Górnicki, *Rozwój...*, s. 121.

³ Dz.U. z 1975 r. Nr 9, poz. 51.

⁴ E.M. Nichita, *Intangible assets – insights from a literature review*, „Accounting and Management Information Systems” 2019/2, s. 224–261; R. Barker, A. Lennard, S. Penman, A. Teixeira, *Accounting for intangible assets: suggested solutions*, „Accounting and Business Research” 2022/6, s. 601–630.

⁵ E.M. Nichita, *Intangible...*; IFRS Accounting, *Intangible Assets*, Staff Paper AP 17B, <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/org/meetings/2024/april/iasb/ap17b-intangible-assets-academic-literature-review.pdf> (dostęp: 8.08.2024 r.).

Zgodnie z art. 3 ust. 1 pkt 14 u.r. wartości niematerialne i prawne (WNiP) to nabyte przez jednostkę, zaliczane do aktywów trwałych, prawa majątkowe nadające się do gospodarczego wykorzystania, o przewidywanym okresie ekonomicznej użyteczności dłuższym niż rok, przeznaczone na potrzeby jednostki, a w szczególności:

- a) autorskie prawa majątkowe, prawa pokrewne, licencje, koncesje;
- b) prawa do wynalazków, patentów, znaków towarowych, wzorów użytkowych oraz zdobniczych;
- c) *know-how*.

Kryteria wyceny wartości niematerialnych i prawnych definiowane są przez MSR 38. Należy jednocześnie pamiętać, iż ciała tworzące tego rodzaju standardy bardziej są zainteresowane tym, jak przedsiębiorstwa raportują i ujawniają wartość aktywów niematerialnych, niż tym, jak jest ona ustalana⁶.

MSR 38 definiuje składnik wartości niematerialnych jako „możliwy do zidentyfikowania niepieniężny składnik aktywów, nieposiadający postaci fizycznej” (MSR 38, pkt 8).

Aby możliwa była wycena wartości niematerialnej i prawnej, muszą być spełnione podstawowe warunki:

- musi być ona możliwa do zidentyfikowania;
- musi być w jakikolwiek sposób chroniona;
- możliwe jest zidentyfikowanie, do jakich komercyjnych zastosowań może być wykorzystana;
- musi być przydatna do generowania przyszłych korzyści ekonomicznych – przychodów bądź redukcji kosztów;
- musi istnieć możliwość odłączenia jej od majątku przedsiębiorstwa i przeprowadzenia transakcji kupna/sprzedaży lub innej kontroli przyszłych korzyści ekonomicznych generowanych w wyniku posiadania własności intelektualnej.

O identyfikowalności możemy mówić, jeżeli możliwe jest wyodrębnienie składnika poprzez wyłączenie, wydzielenie, sprzedaż, prze-

⁶ H. Hussinki, T. King, J. Dumay, E. Steinhöfel, *Accounting...*

kazanie, licencjonowanie, oddanie w odpłatne użytkowanie osobom trzecim lub wynika to z tytułów umownych lub innych tytułów prawnych, bez względu na to, czy są one zbywalne lub możliwe do wyodrębnienia z jednostki lub z innych tytułów, lub zobowiązań (MSR 38, pkt 12).

Jednostka kontroluje składnik aktywów, jeżeli jest uprawniona do uzyskiwania przyszłych korzyści ekonomicznych powstających za jego przyczyną i jest w stanie ograniczyć dostęp do tych korzyści osobom trzecim. Zdolność do kontrolowania przyszłych korzyści ekonomicznych ze składnika wartości niematerialnych najczęściej wynika z tytułu prawnego możliwego do egzekwowania na drodze sądowej. Jednocześnie brak tytułu prawnego nie jest warunkiem koniecznym kontroli, ponieważ wartości niematerialne i prawne mogą być kontrolowane w inny sposób (MSR 38, pkt 13).

Na wczesnym etapie rozwoju wartości niematerialnych i prawnych (np. przy prowadzeniu prac badawczo-rozwojowych) kontrola może mieć charakter dorozumiany i być związana z ponoszeniem kosztów. Jednostka zazwyczaj nie poniesie wydatków bez uzyskania kontroli nad aktywem i prawa do czerpania z niego w przyszłości korzyści finansowych⁷.

Zgodnie z MSR 38, jeśli nie są spełnione kryteria definicyjne składnika wartości niematerialnych, nakłady na jego nabycie lub wytworzenie przez jednostkę we własnym zakresie ujmują się w ciężar rachunku zysków i strat w momencie ich poniesienia. Jeśli natomiast dany składnik został przejęty w wyniku połączenia jednostek gospodarczych, stanowi on część wartości firmy ujmowanej na dzień przejęcia (MSR 38, pkt 10).

Wartość bilansowa jest wartością, w jakiej dany składnik aktywów jest ujmowany w bilansie po pomniejszeniu o łączne odpisy amortyzacyjne oraz łączną kwotę odpisów aktualizujących z tytułu utraty wartości (MSR 38, pkt 8).

⁷ R. Barker, A. Lennard, S. Penman, A. Teixeira, *Accounting...*, s. 601–630.

Wielu specjalistów ogranicza rozpoznawanie bilansowe aktywów niematerialnych do kapitalizacji wydatków związanych z ich nabyciem⁸.

Własność intelektualna spełniająca opisane powyżej warunki może stanowić przedmiot transakcji pomiędzy podmiotami gospodarczymi.

Do przykładów WNiP zgodnie z MSR 38 (pkt 119) możemy zaliczyć w szczególności:

- prawa autorskie, patenty i inne przemysłowe prawa własności, prawa operatorskie i związane ze świadczeniem usług;
- receptury, formuły, modele, projekty i prototypy;
- znaki towarowe (produktów);
- tytuły czasopism i tytuły wydawnicze;
- oprogramowanie komputerowe;
- licencje i franchising.

Zgodnie z MSR 38 wewnętrznie wytworzone marki, znaki towarowe nie powinny być rozpatrywane jako aktywa niematerialne do celów księgowych i podatkowych (MSR 38, pkt 48); w szczególności chodzi o ujawnianie ich w bilansie.

Pojęcie własności intelektualnej związane jest z ochroną określonych rodzajów dóbr niematerialnych stanowiących wytwór umysłu ludzkiego i mających za przedmiot zespół idei, pojęć i wyobrażeń, które są zobiektywizowane w stosunku do każdej osoby, w szczególności ich twórcy⁹.

⁸ B. Lev, I. Srivastava, *Explaining the Recent Failure of Value Investing*, <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3442539> (dostęp: 7.08.2024 r.); R. Barker, A. Lennard, S. Penman, A. Teixeira, *Accounting...*, s. 601–630.

⁹ M. Świerczyński, *Naruszenie prawa własności intelektualnej w prawie prywatnym międzynarodowym*, Warszawa 2013, s. 64–65; R. Skubisz, *Prawo z rejestracji znaku towarowego i jego ochrona. Studium z zakresu prawa polskiego na tle prawnoporównawczym*, Lublin 1988, s. 20–44.